

Paulus

30ste jaargang | nr. 1 | april 2020

EEN VOORWOORD VAN DE REDACTIE

Beste lezer,

Op 21 april wordt de nieuwe kerkraad van de Sint-Pauluskerk gekozen. In vroegere tijden gebeurde die verkiezing met bonen. Het kiezend lid van de kerkraad stak een witte of een zwarte boon in een zakje. Het kandidaat-lid was verkozen als er meer witte dan zwarte bonen in het zakje zaten. De traditie om met bonen je stem uit te brengen dateert al van de middeleeuwen. De stad Groningen vermeldt dat er in de 15de eeuw een hoed werd gebruikt, waaruit de kandidaat-gemeenteraadsleden een boon mochten kiezen. De hoed kon dichtgesnoerd worden, zodat je niet kon zien welke kleur je vast had.

Op 21 april zal het er in Sint-Paulus wat minder folkloristisch aan toe gaan. Uit goede bron hebben we vernomen dat er met stembriefjes zal worden gewerkt. Jammer, de redactie hoopte op foto's van de oude en nieuwe leden, getooid met zorrohoeden, waaruit af en toe witte en zwarte bonen vallen.

We wilden op gepaste wijze afscheid nemen van de 3 ontslagnemende raadsleden en daarom vind je in dit krantje een interview met elk van hen. Dat alleen maakt deze editie al speciaal.

We wilden je met dit voorwoord ook vertellen over de gevolgen van het coronavirus voor onze activiteiten die in dit krantje worden aangekondigd. Terwijl we dit schrijven wordt het steeds duidelijker dat de impact van de terechte maatregelen waarschijnlijk gedurende heel april voelbaar zal zijn. Dan komen er geen missen, geen jubilee Cantabo op Paasmaandag, geen publieke paasviering, geen Slow Art Day, geen Erfgoedavond. Wij vonden dat geen reden om er niet over te schrijven. Zo voelt het toch een beetje als een normale maand april. De activiteiten in de kerk kunnen echter alleen plaatsvinden wanneer er nationaal groen licht wordt gegeven.

De redactie van Paullus, het krantje van de Sint-Paulusgemeenschap

Paulus

Onesiforus had vernomen dat Paulus naar het gebied van Ikonium zou komen en ging hem tegemoet met zijn kinderen Simias en Zeno en zijn vrouw Lektra, om hem als gast te ontvangen. Onesiforus ging langs de Koninklijke Weg die naar Lystra gaat en stond Paulus daar op te wachten. Hij hield de voorbijgangers in de gaten, volgens de aanwijzingen van Titus. Toen zag hij Paulus aankomen, klein van gestalte, een kaal hoofd, kromme benen, krachtig gebouwd, doorlopende wenkbrauwen en een enigszins uitstekende neus. Het was een innemende verschijning: nu eens zag zijn gezicht er uit als van een man, dan weer als van een engel.(1)

Paulus schrijft vele jaren later zijn tweede brief aan Timoteüs vanuit een gevangenis in Rome. Hij vermeldt Onesiforus in die brief, als de man die hem zonder schaamte bezocht in zijn cel. Hij smeekte de barmhartigheid van God af voor Onesiforus want, schrijft hij, je weet hoezeer hij me gediend heeft in Efeze.(2) Om maar te zeggen dat Onesiforus en Paulus elkaar goed gekend hebben.

(3)

Uw geliefde Sint-Pauluskrantje, uw troost in bange dagen, gaat vanaf dit nummer zijn 30ste jaargang in. De redactie wou dit uitgebreid vieren, inclusief een pizza in The Jane, maar de nationale overheid raadde ons af om dat te organiseren. We hebben dan uitgebreid overlegd, tijdens redactievergaderingen die plaatsvonden voor de veertigdagentijd, hoe we een invulling konden geven aan het diepe genoegen dat deze volharding gedurende 30 jaar ons geeft.

Nu wordt het even moeilijk, lees dus aandachtig, schakel stoorzenders uit, zet Maggie en Bart even zonder geluid: plots wordt de wereld rustiger en kan u zich focussen op de nieuwe naam van het Sint-Pauluskrantje.

De beschrijving van Onesiforus zou een verklaring kunnen zijn voor de naam Paulus. We weten dat hij als Saulus geboren werd en lang onder die naam door het leven is gegaan. In het Latijn wordt "klein", "gering" vertaald als Paullus, met dubbele "l". De bijnaam werd uiteindelijk voor een aantal Romeinse families een achternaam, een familienaam. Zou het ook zo met onze Paulus kunnen gebeurd zijn? Dat hij, tijdens of (lang) na zijn leven 'Saulus Paullus' werd genoemd, de kleine Saulus - en dat uiteindelijk voor ons alleen 'Paulus' is blijven hangen? Dat zou ook een verklaring kunnen zijn dat Paulus in zijn voorchristelijke leven 'Saulus' wordt genoemd en in zijn meer bekende leven 'Paulus'. Vanaf dan immers treedt hij voor de christenen op de voorgrond en kennen ze hem als die kleine apostel, Paullus.

Omdat ons Sint-Pauluskrantje terecht een krantje genoemd wordt, een klein en gering iets in de grote wereld van de publicaties, vonden we dat de nieuwe naam **Paul^lus** enige grond heeft. Klein, gering, maar onlosmakelijk verbonden met de patroonheilige van onze kerk. Een wijze man, die toevallig Paul heet en enige tijd als priester in de Sint-Paulusparochie vertoefde, waarschuwde ons nochtans: 'Het is natuurlijk erg spitsvondig om van krant-je naar P^{aul}-L^{us} te gaan maar dat zal heel wat verduidelijking vragen en jullie confronteren met de voortdurende vraag of die schrijfwijze geen vergissing is'. Dat risico nemen we! **(4)** Op naar de volgende 30 jaar, P^{aul}L^{us}!

Armand Storck

(1) Apocriefe Handelingen van Paulus en Thekla

(2) 2 Timoteüs, 16-18

(3) Rembrandt van Rijn, 'Paulus in de gevangenis', foto Staatsgalerie Stuttgart

(4) En we beantwoorden graag uw eventuele vragen of bemerkingen, via ons e-mailadres: redactiespk@outlook.com

SPREKEN MET BEELDEN

In een geloofsgemeenschap als de Kerk staat 'het woord' centraal. We lezen uit het Oude en het Nieuwe Testament. We geven dat woord een ereplaats. We overwegen en bestuderen het. We geven er uitleg en commentaar bij. Omdat het een woord van leven is, een woord met gezag, een woord dat vertrouwen wekt. Echter, kun je een tekst die gaat over God en het onzichtbare ook in beelden omzetten? Mag je het Bijbelse verhaal uitbeelden op fresco's of mozaïeken, op schilderijen of etsen, met theater of met film? Doe je de Bijbel daarmee geen onrecht aan? Moet je het woord niet zuiver woord laten zijn? Mag je eigenzinnige kunstenaars loslaten op ons gemeenschappelijke verhaal? Het is een vraag zo oud als de godsdiensten en als de Kerk. Er zijn boeken over geschreven, er is strijd voor gevoerd - zoals de iconoclasten in de Byzantijnse tijd - en er zijn concilies over gehouden.

Joden en moslims hebben het moeilijk met figuratieve kunst. In een synagoge of moskee zal je zelden of nooit figuratieve voorstellingen van taferelen uit de Bijbel of de Koran aantreffen. Alleen het zuivere woord kan drager zijn van Gods sprekende nabijheid. Hun religieuze kunst is daarom grotendeels beperkt tot kalligrafie: mooi geschreven woorden of zinnen uit hun heilige teksten. Onder christenen ontstond vrij vroeg een principiële opening voor figuratieve voorstellingen van heilige personen of gebeurtenissen. Dat had alles te maken met de kern van het christelijke geloof: dat Gods woord in Jezus zichtbaar en tastbaar onder ons is verschenen. Als Gods woord in Jezus het risico van een menselijke gestalte heeft aangenomen, waarom zouden wij van deze gestalte dan geen afbeeldingen mogen maken? Langzaam maar zeker begonnen christelijke ambachtslui en kunstenaars het Bijbelse verhaal te verbeelden, met name in hun kerken en gebedsplaatsen.

Tegelijk werd duidelijk welk een vormende of inspirerende kracht van figuratieve voorstellingen kan uitgaan. In de oosterse traditie is er geen gebed dat men niet zingt of uitspreekt voor een icoon.

In de westerse traditie begon Franciscus van Assisi met het bouwen van kerststallen, zo mogelijk met levende mensen en dieren. Ignatius van Loyola streefde ernaar zijn Bijbelse meditatie te laten afdrukken met Bijbelse prenten. Probeer Je het Bijbelse verhaal eerst zo levendig mogelijk voor te stellen, alsof je erbij was: daarmee begint elk van zijn geestelijke oefeningen. Wie herinnert zich niet de Bijbelse illustraties die we zagen in de basisschool of in een kinderbijbel? Ze staan voor altijd gegrift op de 'harde schijf' van ons geloof.

In ons bisdom lezen we dit jaar *Handelingen van de Apostelen*. Hoe kom je in zo'n verhaal binnen? Hoe vind je je weg in zo'n verhaal? Kunnen kunst en verbeelding ons daarbij helpen? Ongetwijfeld. Ze kunnen mensen en gebeurtenissen tot leven wekken. Meer dan enkel gedachten kunnen ze ook gevoelens en emoties naar boven halen. 'Paul, apostle of Christ' is zo'n film. Namen krijgen een gezicht, gebeurtenissen een achtergrond, gevoelens een uitdrukking. Het woord blijft de norm, maar ook het beeld doet zijn werk. En voor even waan je je niet enkel toehoorder of toeschouwer vanop een afstand, maar tijdgenoot van deze Bijbelse figuren.

+ Johan Bonny

› Een paus in ons bisdom. Paus Tawadros II, hoofd van de koptisch-orthodoxe Kerk, bracht een bezoek aan de kerk Sint-Jan Evangelist in Wilrijk (Valaar), waar kopten en katholieken het gebruik van het kerkgebouw delen. Onze bisschop was erbij toen hij aankwam, het altaar en de iconostase zegende en eucharistie vierde.

Overgenomen uit Relevant. Abonneren op Relevant, het magazine van het bisdom Antwerpen, kan via abonnementen.relevant@kerknet.be. Info op www.relevant-bisdомantwerpen.be. Een abonnement kost 20€.

PRO DEO SEMPER

Deze woorden staan in de schouw van het kerkkantoor gebeiteld. Het is dat kantoor waar ik Walter Vrinssen ontmoet, de afscheidnemende voorzitter van de kerkraad. Hij lacht wanneer ik hem zeg dat de andere interviewers hun slachtoffer mochten kiezen (Walter Steenwegen of Jean-Marie Wielemans), maar dat ik te laat was en dus met hem bleef zitten. De toon is gezet, het wordt een aimabel en boeiend gesprek.

Walter groeide op in de Wolstraat. Andere snotneuzen in de buurt waren o.a. zijn latere vrouw Frieda en Leo Van achter, ze kennen elkaar al van in de kleuterschool. Walter deed zijn legerdienst bij de zeemacht in Zeebrugge, waar het in die tijd, volgens de foto althans, krijgshaftig aan toe ging.

Die liefde voor het water koestert hij nog altijd en is een van de rode draden door zijn leven. In 1948 legde hij zijn belofte af als welp bij de zeescouts en vandaag, in 2020 is hij nog steeds als adviseur bij de werking betrokken. Tijdens meer dan 70 jaar heeft hij alle ups en downs mogen meemaken. Een grote "up" was de organisatie van enkele reizen met de zeescouts naar Engeland, waar hij op de 'HMS Discovery' in de kajuit van kapitein Scott heeft geslapen. Je weet wel, van de grote Zuidpoolexpeditie. Een grote "down" was zeker de brand in het dominicanenklooster in 1968, waar een grote hoeveelheid materiaal van de zeescouts in de vlammen opging.

Walter Vrinssen heeft altijd blijk gegeven van een arbeidsethiek, zoals we die van hem kennen in de Sint-Pauluskerk. Tijdens zijn 44-jarige carrière bij een gieterij in Hoboken werkte hij in verschillende management –en directiefuncties. Op zijn voorlaatste werkdag, voor de aanvang van zijn pensioen, beklonk hij in Duitsland nog een groot contract. Hard werken is nog altijd een tweede rode draad doorheen

zijn leven. Gedurende al die tijd bleef hij nauw betrokken bij de zeescouts en hij genoot een goede vriendschap van pastoor Dockx, die aalmoezenier was van die beweging, voordat hij pastoor van Sint-Paulus werd. Dat was ook in de periode dat Walter groepsleider van de zeescouts was.

Een lievelingsoom van Walter was kapelheer bij de broederschap van de Rozenkrans, Leo ook. Het is o.a. door die twee mensen dat ook hij is toegetreden tot de broederschap in 2002 en zo in de Sint-Paulusgemeenschap belandde. Walter werd voorzitter van de kerkraad, omdat het reglement betreffende kerkfabrieken en hun beleid gewijzigd werd in 2004. Plots moesten de leden van de kerkraad verplicht in de gemeente wonen waar de kerk stond en werd de leeftijd beperkt tot 75 jaar. Er werden onmiddellijk verkiezingen gehouden om de raadsleden te vervangen, die niet meer aan de criteria voldeden en Walter werd niet alleen verkozen als raadslid, maar ook als voorzitter. De stemming voor die functie was gelijk, 3 stemmen voor Walter Steenwegen en 3 voor hem, dus dat was best spannend. Ze zijn er door overleg uitgekomen.

Er waren talrijke schitterende hoogtepunten in die 15 jaar als voorzitter. Walter geeft een paar voorbeelden, maar vergeet waarschijnlijk om er 20 andere te vernoemen. Hij kijkt met plezier terug op de bruiklenen van de schilderijen van Van Dyck (aan het Prado te Madrid) en Rubens (tot begin maart aan het Dogenpaleis in Venetië). Dat waren en zijn gelegenheden om de kunstwerken van de Sint-Pauluskerk te laten schitteren in het buitenland. In 2011 was Walter ook voorzitter van MKA (Monumentale Kerken Antwerpen), waar Sint-Paulus bij hoort. In dat jaar won MKA de Europa Nostra erfgoedprijs en

mocht hij die uit handen van Placido Domingo ontvangen. De Sint-Pauluskerk heeft tijdens het voorzitterschap van Walter steeds een prominente rol gespeeld. Daar hoort ook een volwaardig calamiteitenplan bij en Walter kreeg het certificaat daarvan uitgereikt door gouverneur Cathy Berx.

Het voorzitterschap van een kerkraad, zoals die van Sint-Paulus, brengt een pak werk met zich mee. Dat werk is vooral operationeel of administratief. Het gaat over het runnen van een kerk, zoals je dat zou doen met een bedrijf. Walter heeft 15 jaar gefocust op het materiële welzijn van de kerk en haar eigendommen, terwijl de pastoor zich het geestelijke aspect aantrok. Als tegengewicht voor die aardse zorgen zocht en vond

Walter onderdak bij de Orde van Sint-Jan van Jeruzalem, de Hospitaalridders. Bij die orde komt zijn geest tot rust en kan hij zich mee wijden aan de diensten en de steun voor humanitaire projecten in binnen –en buitenland.

De grootste goede raad die Walter meegeeft aan zijn opvolger bestaat uit 1 woord: 'geduld'. De voorzitter van de kerkraad van Sint-Paulus moet geduld oefenen bij het indienen van bouwprojecten en zeker ook bij het samenbrengen en samenhouden van alle geledingen van de kerk. Walter is er terecht fier op dat het tweede gelukt is. De bouwprojecten hadden vlugger vooruit mogen gaan, geduld bleek op die momenten dikwijls de enige remedie tegen frustratie. Verder raadt hij zijn opvolger aan om het schitterende werk van de vele vrijwilligers in de kerk te respecteren, compromissen te aanvaarden en zeker niet te vergeten om zichzelf te blijven.

Pro Deo semper. Altijd voor God. Altijd vrijwillig voor God. Wat een mooie, toepasselijke woordspeling voor een voorzitter van een kerkraad.

Armand Storck

PENNINGMEESTER MET BALBOEKJE

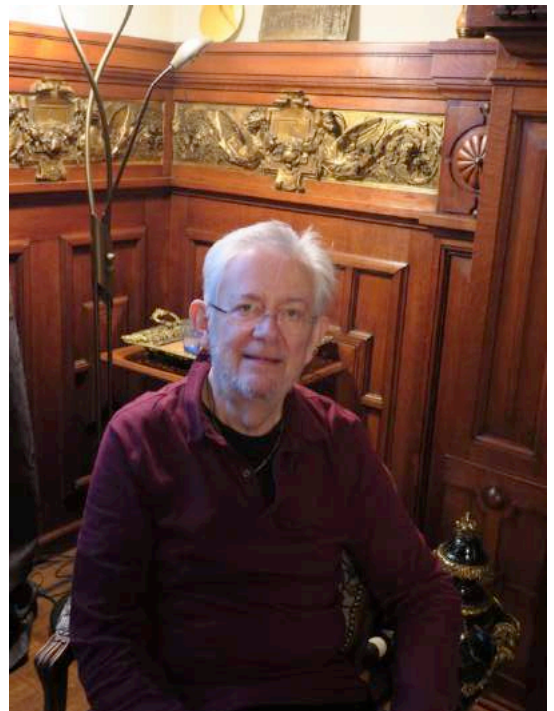
Op de redactie werd afgesproken om de drie leden van de Kerkfabriek die zich niet meer verkiesbaar stellen te interviewen. Ik opteerde voor Jean-Marie Wielemans.

Jaren geleden wou ik al eens bij hem op de koffie komen, want er deden wilde verhalen de ronde over de schat aan curiosa en antiquiteiten die hij bewaarde. 'Een klein museum', zo verzekerden de gelukkigen die bij Jean-Marie op bezoek kwamen.

Nu was het zover, maar Jean-Marie en zijn vrouw Greet, bleken verhuisd naar een serviceflat. Dikke pech, maar ook de kleine ruimte bevat nog genoeg materiaal om mooie en vaak spannende verhalen over te vertellen. Het werd een gezellige namiddag met een happy end.

Jean-Marie werd geboren in Antwerpen op 12 juni 1942. Via een omweg langs Mechelen verhuisde het gezin naar de parochie Deuzeld H. Hart te Schoten. Vader Wielemans werd dirigent van het parochiekoor en Jean-Marie een ijverige misdienaar. Toen de overleden pastoor Van Resenbergh lag opgebaard in een open kist in de kerk, kwamen de schoolkinderen voor hun pastoor bidden. Thuisgekomen vroeg Jean-Marie of hij met zijn fietske niet terug naar de kerk mocht om nog wat voor de overleden pastoor te bidden...

Jean-Marie liep school in Sint-Jan in Merksem, volgde zijn humaniora in het Sint-Janscollege aan de Meir en behaalde zijn licentiaatsdiploma Toegepaste Economie aan het UFSIA. In 1968 huwt hij met Greet, het koppel gaat in een appartement wonen aan de Lambrechtshoekenlaan in Merksem. Jean-Marie werkt achtereenvolgens bij Opel, Verbeeck en Moorkens als hoofd boekhouding. Greet gaat aan de slag als lerares in Vorselaar en promoveert na een aantal jaren tot werkplaatsleidster-directrice snit en naad. Het gezin krijgt twee kinderen Jan en Pieter en vier kleinkinderen Lucas, Axel, Marcos en Kyente. In 2018 mochten wij in de Sint-Pauluskerk met een mooie viering de gouden bruiloft van Greet en Jean-Marie vieren.

Maar hoe kwam Jean-Marie in de Sint-Pauluskerk terecht? Op één van zijn reizen leerde hij Hugo Andries kennen en die vertelde over de Sint-Pauluskerk in superlatieven: over de broederschap van de Rozenkrans, de concertmissen.... Jean-Marie zelf had een grote verering voor Onze-Lieve-

Vrouw en was verkocht. Hij stelde zich kandidaat voor kapelheer van de Rozenkrans en werd al snel aangesteld tot dienende meester.

Mooie herinneringen worden tijdens ons gesprek opgehaald, met als één van de hoogtepunten de viering van 750 jaar dominicanen in 1966. Toen namen alle Sint-Paulusbroedersschappen deel aan de grote processie door de stad, waarbij de dominicanen het reliekschrijn van Albertus Magnus de Grote meedroegen.

In 2006 kwam Jean-Marie bij de kerkfabriek als penningmeester ter vervanging van Patrick Caris die voor zijn werk naar het buitenland moest. Aanvankelijk bestond die job uit het opmaken van eenvoudige handgeschreven facturatie en boekingen. Daarna ontwierp Jean-Marie zelf een Excelprogramma, dat hij 14 jaar lang zou gebruiken.

Een nieuwe wetgeving adviseerde het Religiosoft boekhoudprogramma te gebruiken, maar Jean-Marie bleef trouw aan zijn zelfontworpen systeem. Dat initiatief was succesvol want de jaarcijfers, die aan de Stad, het bisdom en de provincie moesten bezorgd worden, waren er op tijd en bleken steeds van de eerste keer te kloppen.

De job van penningmeester werd met de jaren complexer, er moest een budget voor zes jaar opgesteld te worden. Daar zich aan houden was geen sinecure. De verkoop van gronden, het herbeleggen - met dank aan Gust van den Borre - maakten de zaken er niet gemakkelijker op. Met Walter Vrinssen ging Jean-Marie regelmatig op cursus om up-to-date te blijven.

En dan was de tijd aangebroken om de fakkel door te geven. Jean-Marie is een gelovig man met – zoals we al schreven - een sterke verering voor Onze-Lieve-Vrouw. Daarvan getuigen de talrijke beelden

in de living. De broederschap van Scherpenheuvel kon elk jaar op zijn steun rekenen.

Jean-Marie is een bijzonder boeiend man, een verzamelaar en kunstkenner. Over zijn verzameling medailles schreef hij tot voor kort maandelijks in het Sint-Pauluskrantje, bij elke medaille hoort een verhaal.

Een ander verzamelobject zijn balboekjes. In een **balboekje** schreef een dame aan welke heer zij een dans had toegezegd. In hogere kringen was het elkaar ten dans vragen tot in de 19e eeuw aan strenge regels gebonden. Zomaar op een meisje aflopen en haar ten dans vragen, was uit den boze. Er zijn prachtige boekjes bij, Jean-Marie verzamelde er meer dan 300.

Daarnaast een resem kunstboeken, catalogi, zilverwerk... 'Of ik mee

naar zijn huis ga kijken'? Daar wachtte ik eerlijk gezegd op. Wat een openbaring! Een eiken lambrisering, leerbehang, kaarsenlusters, kasten vol met snuisterijen....' Hier maken we een foto Jean-Marie'.

Voor onze kerk krijg ik als geschenk een ingekleurde gravure mee. De gravure, gedrukt in Londen in 1830, toont de Sint-Pauluskerk aan de Veemarkt, zoals John Coney ze tekende in het begin van de 19de eeuw.

Jean-Marie we wensen u en Greet nog vele mooie jaren samen.

Walter Geluyckens

WANDELENDE JOOD MET EEN DOEL

Wat onwennig kon er eindelijk, na de nodige vertraging, een interview afgenomen worden met de laatste persoon in de rij van ontslagnemende leden van de kerkraad: Walter Steenwegen.

Hij is geboren te Essen op 8 januari 1943, gehuwd met Frida en woont in Merksem. Na zijn ASO-studies werkte hij 43 jaar bij Vanbreda Risk & Benefits en 12 jaar bij Kegels & Van Antwerpen, steeds als accountmanager in verzekeringen. Een hele loopbaan dus, waarvan hij pas onlangs, na 55 jaar dienst, definitief afscheid nam (maar zeg nooit nooit).

Walter kwam in contact met Sint-Paulus via Frank Arts, lid van Venerabelkapel, die hem daar ook introduceerde. In 2004, kort na zijn aanstelling als lid van Venerabelkapel werd de wet met betrekking tot de kerkbesturen aangepast en kon de toenmalige voorzitter, Ludo Beersman niet langer aanblijven en moest er in allerijl een nieuw bestuur gekozen worden. Zijn carrière als lid van de kerkraad, die toen nog gewoon kerkfabriek heette, loopt gelijk met die van de huidige voorzitter Walter Vrinssen (tussen haakjes: de aandachtige lezer zal wel gemerkt hebben dat beide Walters met een "Fri(e)da" gehuwd zijn).

De uitslag van de stemming was ook gelijk: beide drie stemmen. Maar toen al bleek dat de samenwerking goed van start zou gaan. Na een individueel gesprek met de toenmalige pastoor Paul Scheelen werd er onderling afgesproken dat Walter Vrinssen voorzitter zou worden en Walter Steenwegen raadslid. In die hoedanigheid heeft hij er ondermeer voor gezorgd, samen met de voorzitter, de andere bestuursleden over de streep te trekken om de gronden in Edegem te verkopen en om veranderingen door te voeren. Toch nog een blitzcarrière voor Walter Steenwegen, amper opgenomen in de Sint-Paulusgemeenschap en al lid van de kerkraad.

Zijn bewondering voor de prestaties van de voorzitter steekt hij niet onder stoelen en banken.

Zijn ervaring als accountmanager in de verzekeringssector was een aanwinst voor de organisaties binnen Sint-Paulus. Het processiecomité bijvoorbeeld moest zich geen zorgen maken of alles verzekerd was tijdens zijn jaarlijkse activiteit.

Hem Ahasverus, de wandelende jood noemen is zeker onterecht en ongepast. Ja, toegegeven men ziet Walter regelmatig voor, tijdens en na de eucharistieviering rondlopen, maar steeds met een doel. Altijd heeft hij wel iets gezien dat ontbreekt of niet in orde is. Altijd is hij bereid om op te treden als acoliet of voor het begin van orkestmissen gereserveerde plaatsen voor sponsors vrij te houden, steeds zie je hem overal verschijnen in de kerk. In Antwerpen zou men zeggen: "Hij heeft geen zittend gat".

Hij heeft geen schrik om in een zwart gat te vallen. Als de heisa rond het coronavirus is gaan liggen zal hij zich wat meer gaan bezighouden met tennis en er wordt nagedacht over deelname als werkend lid van de Sint-Paulusvrienden. Want, al is hij geen Ahasverus, stilzitten is aan hem niet besteed.

Erwin Vandecauter

Walter Steenwegen met zijn twee ontslagnemende collega's Jean-Marie Wielemans en Walter Vrinssen

nvdr: de verkiezing van de grote helft van de kerkraad op 21 april is wegens de COVID-19 maatregelen uitgesteld naar een latere, nog te bepalen datum.

TWEEMAAL GEKRUISIGD

Pasen, waar we het vorige maand over hadden, heeft theologen en gelovigen sinds het vroege christendom tal van kopbrekens bezorgd. Maar wat dan gezegd van het *passieverhaal en de Kruisiging* van Jezus. Die hebben bij godsdienstwetenschappers en geschiedkundigen pas voor controverse gezorgd. En vooral: andere godsdiensten kunnen er gewoon niet bij dat wij christenen geloven in een gekruisigde God. Jezus is de enige grondlegger van een wereldreligie of wereldbeschouwing die een *gewelddadige dood* stierf. Bovendien op een manier die voorbehouden was voor slaven, boeven of rebellen. Mozes, Boeddha, Confucius stierven allen op hoge leeftijd, gevierd, te midden van hun leerlingen, zo merkt theoloog Hans Küng op. 'Mohammed genoot als politiek leider van zijn laatste levensjaren, te midden van zijn harem'.

Mensenzoon

Tijdens zijn leven heeft Jezus *nooit enige aanspraak* gemaakt op goddelijke eigenschappen en ook de steeds groter wordende schare van volgelingen moest hij teleurstellen. Hij claimde niet de verwachte Messias te zijn, die de joden van het juk van de Romeinen zou verlossen. De meeste historici en theologen zijn het daarover eens. Maar daar dachten de vier evangelisten én onze Sint-Paulus helemaal anders over.

Paulus was één van de eersten 'die Christus omgaf met een zweem van goddelijkheid', aldus jurist-historicus Weddig Fricke Volgens hem was dat ingegeven door puur *pragmatisme*: 'Paulus missioneerde in hellenistisch-romeins gebied. Tegenover de heidense godsdiensten met hun godencultus, zou hij geen kans gemaakt hebben, als hij enkel had kunnen verwijzen naar een in Jeruzalem omgebrachte martelaar'.

Jan van Eyck, Lam Gods, Gent (Sint-Baafskathedraal) 1430-1432,

Maar als Jezus de zoon van God was, waarom heeft hij zich dan niet gered? Het meesterwerk van Jan van Eyck geeft het antwoord. 'Het Lam Gods dat wegneemt de zonden der wereld'. Christus *gaf zijn leven om ons te*

redden. Al heeft hij doodsangsten uitgestaan en lang getwijfeld of hij niet zou wegvlugten 'en die beker aan hem laten voorbijgaan', geven drie evangelisten toe (Mt 26,39; Mc 14,32; Lc 22,39).

Fricke profaneert weer tot op het bot. 'Jezus kan nooit zo fatalistisch geweest zijn als de evangelies hem schilderen. Dat zou betekenen dat hij de kruisigingsdood verlangd heeft, een masochistische trek die niet past bij een mens die de blijde boodschap van het komende Rijk Gods verkondigt (...) Waarom zou een *levenslustige man* die hield van goed eten, wijn en vrouwen (sic) hebben willen sterven'?

Of Paulus en de evangelisten Jezus een goddelijke status hebben toegedicht om beter in de religieuze markt te liggen, laten we in het midden. Het is wel plausibel dat ze de Romeinse overheid niet voor het hoofd wilden stoten door de *verantwoordelijkheid voor de dood* van Jezus in haar schoenen te schuiven. De hogepriesters en het joodse volk hebben hem aan het kruis gelobbyd en geschreeuwd, aldus de evangelies.

Joods stigma

Het passieverhaal ligt daarmee, helaas, aan de basis van de stigmatisering van de joden als moordenaars van de 'zoon van God'. Theologen als Origines, kerkvader Augustinus, maar ook dominikaan *Thomas van Aquino* en Martin Luther hebben dat sentiment gevoed en versterkt. Het werd dé voedingsbodem voor het antisemitisme van de voorbije twee millennia dat uitmondde in hét drama van de 20ste eeuw.

Pas op het tweede Vaticaans concilie (1962-1965) is de kerk officieel afgestapt van het begrip 'godsmoord'. Het inspireerde paus Johannes XXIII tot een boetegebed, kort voor zijn dood (1963). 'Vergeef ons de vervloeking, die wij ten onrechte uitspraken over de naam van de joden. Vergeef ons dat we jou (Jezus, nvdr) in hun vervloeking, *voor de tweede keer kruisigden*. Want we wisten niet wat we deden'.

Het beeld van een twijfelende Pontius Pilatus die 'zijn handen in onschuld waste' (Mt 27,24), noemt Fricke ongeloofwaardig. Precies omdat hij bekend stond om zijn wreedheid. Jezus is trouwens niet gestenigd volgens het joodse recht, hij is gekruisigd op verdenking van rebellie tegen het Romeinse gezag. De hele procedure wijst op een snel militair en dus standrechtelijk *Romeins proces*, aldus Fricke.

Johannes XXIII

Rogier van de Weyden, Madrid (Prado), 1432-1435

Of Jezus als een halfgod en zelfverklaard Messias bewust de dood is tegemoet getreden en zichzelf als een lam heeft geofferd om de mensen te redden (Lc 18,32) of er daarentegen menselijkerwijze alles aan gedaan heeft om de Kruisiging te ontlopen (Mc 14,36), weten we niet. Feit is dat de daaraan gekoppelde, *ijzersterke symboliek* van zelfverloochening en naastenliefde in het passieverhaal pal overeenind blijft.

‘In de lijdzame, zwakke Jezus, ligt *het hart en het mysterie* van de waarachtige christelijke leer verscholen’, noteert de Japanse christelijke romanschrijver Shusaku Endo. ‘De betekenis van de opstanding is onlosmakelijk verbonden met dat gegeven van zijn lijdzaamheid en zwakte. Je wordt alleen een volgeling van Jezus als je het risico aanvaardt om in deze fysieke wereld zelf één van deze hulpelozen te worden’.

Guido MEEUSSEN

HALFVASTEN

Zondag 22 maart was het halfvasten. Vroeger werd er die zondag even gepauzeerd. In Antwerpen werd het feest van de graaf van half vasten of Sinte-Greef gevierd. De oorsprong is niet gemakkelijk te achterhalen. Rond 1500 kwamen de eerste schepen uit West-Indië met ruwe suiker aan, de raffinage gebeurde in Antwerpen. De verkoop sloeg niet direct aan en de schout van Antwerpen, markgraaf van het land van Rijen, reed met een open koets door Antwerpen en deelde suikergoed uit aan de bevolking. Het werd een traditie op deze zondag suikergoed aan de kinderen te schenken. De verliefden gaven elkaar een graaf of gravin in speculaas.

Dr. Karel (1903-1975) Peeters spreekt in zijn boek "Eigen aard" deze veronderstelling tegen en ziet de viering van halfvasten als een slotfeest van de winter. De winter werd verbrand onder de vorm van een stroman en men haalde feestelijk de lentegraaf binnen, getooid met linten en fris groen. De talrijke vuren rond halfvasten en de fakkeltochten in sommige streken zouden daar een bewijs van zijn.

Tot in de eerste helft van vorige eeuw werd bij ons Sinte-Greef gevierd. Een warenhuis in Antwerpen heeft in 1962 getracht het feest nieuw leven in te blazen, zonder verder succes. Ze lieten de graaf van halfvasten een rijtoer door de stad maken en snoepgoed uitdelen.

BRUEGHEL, Strijd tussen Vasten en Carnaval

Walter Geluyckens

VERRIJZENISTUIN

Omdat we tijdens deze veertigdagentijd thuis zitten zijn we massaal aan het opruimen gegaan. Dat uit zich in het sluiten van de recyclageparken, die de toevloed niet kunnen verwerken. Bij gebrek aan enige klusdrang, maar toch aangestoken door de gedwongen nationale lenteschoonmaakperiode, ben ik aan het opruimen van oude foto's op mijn laptop begonnen.

Een foto die ik niet heb verwijderd, integendeel: ik koester hem, is gemaakt in 1860 door Edmond Fierlants. Hij is een paar jaar geleden gepubliceerd in een verzamelboek van Ludion. We zien een stukje van de Calvarieberg in de tuin naast de Sint-Pauluskerk te Antwerpen. Omdat ik een tijdje geleden over de kinkhoorns had geschreven, die de pelgrims meebrachten uit Jeruzalem, vielen me onmiddellijk de vele witte reuzenschelpen op die als memorie in het lavagesteente zijn geplaatst. Een bloedstraal vertrekt vanuit de zijde van Christus naar de kelk die Zijn moeder vasthoudt. Zowel de bloedstraal als de kinkhoorns zijn tijdens verval of restauratie verdwenen.

Vandaag zag ik terug de tekst die Adam vasthoudt aan de voet van het kruis. Ik had hem eerder al wel gezien, maar nog nooit gelezen. Fierlants heeft de foto vanop een hoogte genomen, misschien vanuit een huisje aan de Veemarkt, uit een van de vensters die op de tuin uitkijken. Daarom is de foto wazig en kan je zelfs na vergroting de tekst moeilijk lezen. Een paar woorden komen er door: "mors" "tuus" en iets dat leek op "inferno". Nu, 120 jaar nadat de foto genomen is, blijft het gissen of de tekst er al van het begin heeft bestaan (eerste helft 18de eeuw) of later aan Adam is toegevoegd.

Mattheüs vertelt in zijn evangelie, hoofdstuk 27, wat er gebeurde toen Christus stierf:

50 En Jezus, wederom met een grote stem roepende, gaf den geest.

51 En ziet, het voorhangsel des tempels scheurde in tweeën, van boven tot beneden; en de aarde beefde, en de steenrotsen scheurden.

52 En de graven werden geopend, en vele lichamen der heiligen, die ontslapen waren, werden opgewekt

Omdat Adam begraven werd op Golgotha komt ook hij tevoorschijn op onze Calvarieberg op het moment dat Christus sterft.

Voor de duidelijkheid houdt hij ons de volgende tekst voor: "O mors, ero mors tua, morsus tuus ero, inferne". Het lijken woorden die spotten

met de dood en dat is precies de bedoeling: "O dood, Ik zal uw dood zijn, uw doodsbeet zal ik zijn, o helle". Deze woorden zijn voor het eerste genoteerd door de profeet Hosea, ongeveer 750 jaar voor de geboorte van Christus.

Hieronymus heeft de tekst in het Latijn aan ons overgeleverd. Afhankelijk van de bron kan de vertaling wat variëren, maar de boodschap blijft dezelfde. Het lokt mij wel aan om te denken dat Christus, wij dus, met de Verrijzenis een flinke knauw geeft aan de dood. Ik ben het, hé makker, die hier de touwen in handen houdt, Ik bepaal wanneer en hoe. Met deze woorden gaat de dreiging over van de dood naar hem die deze woorden zegt. Adam omarmt een tekst die de dood bespot, die een voorspelling is van de Verrijzenis.

De woorden "O mors, ero mors tua, morsus tuus ero, inferne" werden rond 750 voor Christus genoteerd door de profeet Hosea (13:14). Naar gewoonte werden hier profetische woorden uit het Oude Testament geprojecteerd naar het Lijdensverhaal. Oorspronkelijk ging het immers over de woorden van een vertoornde God, niet over de Messias die de dood overwint.

Hosea is echt wel een hele oude profeet en dat merk je ook iconografisch, omdat hij meestal met een rundshoorn wordt afgebeeld. Dat verwijst naar zijn succesvolle actie tegen de rituele offergaven aan de godheid Baäl, waar in die tijd zelfs joden niet afkerig van waren. Het werd dus tijd dat God ook toen optrad.

De spottekst met de dood, "O dood, Ik zal uw dood zijn, uw doodsbeet zal ik zijn, o helle" (ook hier betekent helle: graf) had me eigenlijk niet onbekend mogen zijn. Ik pleit toch onschuldig, omdat hij op een andere plek een beetje verborgen staat. De plaatsen waar we elke dag langs komen bekijken we het minst. Wanneer je van de Veemarktgang de tuin binnen wandelt, dan word je overweldigd door het totaalzicht. De Antwerpse Engelenbrug, gevolgd door de heilige Calvarieberg. Overdonderd loop je een half uur later terug buiten, zonder even naar de profeet te kijken, die je bij het binnenkomen begroet heeft met "O mors".

Want wanneer je binnenkomt is Hosea de eerste profeet aan je linkerkant. Hij kijkt je recht aan om zijn woorden kracht bij te zetten. Op zijn schriftrol staat de tekst "O DOODT / ICK SAL SYN / UWE DOODT / Ozeas 13 V.14" gebeiteld. De zandstenen Hosea is gemaakt door Michiel Van der Voort, in het eerste decennium van de 18de eeuw.

In zijn eerste brief aan de Korinthiërs schrijft ook Paulus over de cruciale betekenis van de Verrijzenis. Vanaf de Verrijzenis heeft de dood niet meer het laatste woord in ons bestaan. Paulus gaat in hoofdstuk 15 diep in op het onderwerp en vraagt tenslotte: "Dood, waar is uw prikkel? Graf, waar is uw overwinning?" – een beetje uitdagend, à la Hosea.

Op deze Goede Vrijdag en Stille Zaterdag zijn monniken wereldwijd nog meer teruggetrokken dan anders. Bij een aantal van hen klinkt alleen nog een klepper, die de monniken wakker en alert houdt, totdat zijn taak wordt overgenomen door de paasklokken. Op Goede Vrijdag, tijdens de lauden, heb je kans om een gregoriaans gezongen fragment uit Hosea te horen. Een manuscript uit ongeveer 1314 toont (op de laatste lijn) "O mors, ero mors tua, morsus tuus ero, inferne" op gregoriaanse muziek. Als je wilt horen hoe het klinkt, dan kan je deze link kopiëren: <https://www.youtube.com/watch?v=qCVY-Sv0ohE>

De vieringen tijdens de Goede Week van 2020 gaan niet door in de Sint-Pauluskerk, omdat we alle veiligheidsmaatregelen i.v.m. het coronavirus steunen.

We hebben geen schrik voor de dood, maar hebben er respect voor en alles komt best op zijn tijd. Adam houdt ons tijdens het laatste moment van Christus de tekst "O mors" voor: zo zijn wij ook zeker dat Zijn Verrijzenis de onze is. Blijf in uw kot en Zalig Pasen.

Armand Storck

EDMOND FIERLANTS

Wie de voorpagina eens goed bekeken heeft zal wel denken: "Wat is dat voor een gedrocht van een gevel, kunnen ze geen betere foto gebruiken? Een nieuw ontwerp en dan zo een mottige foto". Geen nood, de foto is afkomstig uit het Felixarchief, genomen door Edmond Fierlants en stelt de ingang van de Sint-Pauluskerk voor langs de Nosestraat in 1860.

Edmond Fierlants (Brussel, 20 juli 1819 - Brussel 21 december 1869) was stadsfotograaf avant la lettre, een pionier van de Belgische fotografie. In 1860 maakte hij in opdracht van het Antwerpse stadsbestuur 165 foto's van een aantal belangrijke gebouwen en monumenten in de stad, net op het moment dat die ingrijpende veranderingen onderging en nog zou ondergaan: de Spaanse vesten werden gesloopt en twintig jaar later zou het oudste stadsdeel verdwijnen bij de rechtekking van de Scheldekaaien. Fierlants fotografeerde ook dat oude hart van de stad.

Dit is een van de zeldzame bewaarde fotocollecties uit de beginjaren van de fotografie. Een deel van de collectie berust in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, een ander deel in het FelixArchief, dat ook glasplaten van de foto's bewaart.

We hebben nog een mooie verzameling oude afdrukken voor de frontpagina's van de nieuwe jaargang. wacht maar af.

Erwin Vandecauter

CANTABO, 30 JAAR GREGORIAANSE MUZIEK IN DE SINT-PAULUSKERK

Op Palmzondag 1990 zong de Schola Gregoriana Cantabo voor de eerste keer in de Sint-Pauluskerk. Een gesprek met Hugo Brangers over die 30 jaar.

SPK: Hoe zijn jullie in Sint-Paulus terecht gekomen, Hugo?

HB: Dat was op vraag van toenmalig pastoor Carlier. Hij wou tijdens de hoogmissen graag gregoriaanse muziek brengen, omdat die rechtstreeks aansluit bij de lezingen.

Het piepjonge Cantabo in 1990, met pastoor Carlier (links vooraan)

SPK: Bestond Cantabo al voor 1990?

HB: Nee, de schola is in 1990 opgericht in de schoot van het Antwerps Kathedraalkoor, speciaal voor Sint-Paulus. De eerste maanden ging het om een telkens wisselende delegatie mannenstemmen, maar al gauw vormden de 'gregorianofielen' een vaste groep. Sint-Paulus blijft onze uitvalsbasis, maar we zongen, denk ik, in alle kerken van de Antwerpse binnenstad. In de Sint-Jacobkerk nog tijdens de laatste kerstviering.

In 2007 werd Cantabo geadopteerd door de Ekerse C-koren, en dat heeft wel wat deuren geopend. We maken nu meer tijd voor concerten samen met andere C-koren of met muzikanten van diverse pluimage. Met Bart Wuilmus zingen we regelmatig op orgelconcerten hier en in het buitenland. We nemen deel aan koorfestivals, we volgen en geven workshops, we ondersteunen andere koren. Daarnaast ondernemen we kooruitstappen naar onder andere Rome, Madrid, Praag en Reims. Volgend jaar staat Krakau op het programma. We kijken er al naar uit.

Gregorianisatie van de Deense kusten, 1992 – definitieve einde van de Noormannen

SPK: Jullie zingen dus niet uitsluitend gregoriaanse muziek?

HB: Toch wel! Het is de oudste West-Europese cultuurmuziek en die koesteren we. Maar we zijn afgestapt van het principe dat je gregoriaans alleen tijdens de liturgie zingt. Er komen minder mensen naar de misvieringen en niet al die kerkgangers zitten op gregoriaans te wachten. Daarom willen we gregoriaanse muziek verteerbaar maken voor een breder concertpubliek. We dagen muzikanten van andere genres uit om zich door onze gezangen te laten inspireren. Dat worden dan echte 'fusion' concerten: 'Gregorius in the Jazzclub' met Stefan Bracaval, Kurt Van Herck en Hendrik Braeckman, of 'Gregorius is into folk' met de broers Mike en Ivan Smeulders, twee vaste bandleiden van Bart Peeters. Het zijn stuk voor stuk professionele klasbakken die niet bang zijn om te improviseren en nieuwe wegen in te slaan.

SPK: Op die manier wordt een concert waarschijnlijk ook boeiender voor de luisteraars, die alert blijven door de variatie.

HB: Dat klopt. Zowel muzikaal als inhoudelijk neem je het publiek mee in een verhaal. In de Sint-Pauluskerk hebben we vorig jaar nog een concert gezongen, onder de barokschilderijen van de blijde, droeve en glorievolle Mysteries van de Rozenkrans, met Yavor Genov, een Bulgaarse luitist. Tijdens een groot jubileumconcert stonden we vorig jaar met driehonderd zangers van de C-koren op het podium van De Singel, alle leeftijden door elkaar. Wij zongen een gregoriaans Alleluia, waarvan de laatste tonen werden overgenomen door alle andere zangers en naadloos overgingen in het Hallelujah van Leonard Cohen. En luister eens naar het Stabat Mater op onze cd 'Mixture' met Bart Wuilmus op orgel en Jo Hermans op jazzbugel. Het verhaal van Maria onder het kruis wordt door Jo ingekleurd met een schitterende blues improvisatie. We merken dat we daarmee zowel een gelovig als een vrijzinnig publiek aanspreken en niet alleen door de muziek. Dan is onze missie geslaagd.

SPK: Dit jaar verwachten we terug dominicanen in Sint-Paulus. Die aanwezigheid zal zeker nieuwe muzikale perspectieven openen i.v.m. religieuze muziek, denk maar aan de vespers bijvoorbeeld.

HB: In het kader van de 'World Choir Games' geven we een workshop over de gregoriaanse getijdengebeden onder de titel 'Singing like a

Trappist'. Maar we vinden geen trappisten meer om mee te doen. In ons land worden in kloosterkerken nauwelijks nog gregoriaanse getijden gezongen. Alles moet in de volkstaal zijn. Dat is verdedigbaar, maar doodjammer voor het gregoriaanse erfgoed.

SPK: De World Choir Games, dat klinkt bijna Olympisch. Wat staat er precies te gebeuren?

HB: De WCG worden inderdaad de Olympische Spelen van de koorwereld genoemd. Ze worden telkens in een andere regio gehouden. In 2020 is Vlaanderen aan de beurt, en het worden de grootste Games ooit. Er komen ongeveer 550 koren uit een 70-tal verschillende landen. Op tien dagen tijd zullen we overspoeld worden met concerten, wedstrijden en muziekworkshops.

Koor & Stem werkt aan een website waar ze Vlaamse koormuziek promoten en gratis ter beschikking stellen voor koren over de hele wereld. Ze hebben ons gevraagd om op zoek te gaan naar in Vlaanderen gecomponeerd gregoriaans. Dat is niet eenvoudig, want die muziek is in de regel anoniem. Maar er bestaan hymnes en officiegezangen die geschreven zijn voor lokale heiligen, zoals Sint-Winoc of Sint-Bavo. We weten ook dat bijvoorbeeld Pierre Duwez, een 15^e eeuwse Bourgondische componist, muziek schreef die je gregoriaans kan noemen.

SPK: We wensen jullie een mooie 30ste verjaardag toe en hopen jullie snel weer in onze kerk te ontvangen Hugo!

Armand Storck

Foto Musica Antiqua

EEN GREEP UIT ONZE POPULAIRSTE FACEBOOK-BERICHTEN

(van maart)

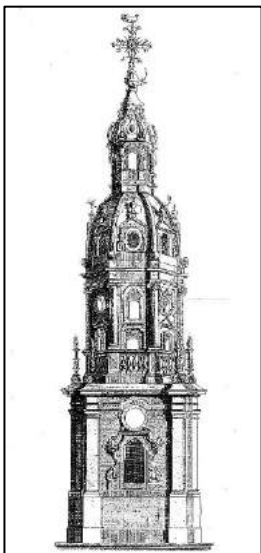
Er zit een paard met vissenstaart op het kerkdak, deel 1

Onze collega's van Kerknet publiceren vaak leuke weetjes. We plaatsen vandaag graag een artikel, dat enige tijd geleden bij hen verscheen. Op het torenkruis van de Sint-Pauluskerk staat de originele haan uit 1682, die na de brand van 1968 gerestaureerd is en nu terug staat te blinken.

Op de torenspits van kerkgebouwen zie je meestal een kruis en/of een haan. Dat dier heeft een rijke symboliek. Zo verwijst de haan in het christendom natuurlijk naar het verraad van Petrus. Toch is het gebruik om hanen op daken te plaatsen, ouder dan het christendom. De haan is een alert dier. Hij heeft als eerste de nieuwe morgen in de gaten en kondigt die fier en onverstoorbaar van de daken. Dat vond men ook vóór het christendom al een teken van hoop en een nieuw begin.

Maar op kerktorens kun je ook nog heel wat andere dieren en voorwerpen vinden. Zo vind je op lutherse kerken heel vaak een zwaan. Die traditie zou voortgekomen zijn uit een uitspraak van Jan Hus, van wie de achternaam zoveel betekent als gans. Toen deze hervormingsgezinde predikant in Praag op de brandstapel werd gezet, bracht hij nog uit: "Jullie verbranden een gans, maar er zal een zwaan uit zijn as herrijzen!" Volgelingen van Maarten Luther zouden die uitspraak een eeuw later op hem betrekken. Ook de zwaan kwam overigens als heilig dier al voor in de volkscultuur en oude mythologieën.

Behalve een kruis en een haan kun je op veel kerktorens ook een bol vinden. De herkomst of betekenis daarvan is niet heel duidelijk. Wel weten we dat ook die bol al voor de komst van het christendom gebruikt werd op daken en zelfs bomen. Denk aan de bolvormige spits op de kerstboom. Op de Sint-Petrus en Pauluskathedraal in Sint-Petersburg staat dan weer een engel en op de Martinikerk in Groningen een paard. In Ens gaan ze nog een stapje verder: dit dorpje in Flevoland heeft een paard met vissenstaart op de spits!

Er zit een paard met vissenstaart op het kerkdak, deel 2

Na de vorige Facebookpost over dit onderwerp drong een verder onderzoek zich op. Hoe ziet dat paard eruit en wat is de reden dat het op een kerktoren staat? Gelukkig brengt de website van Emmeloord ons het antwoord.

Op de toren van de kerk in Ens staat een wat wonderlijke windvaan: een paard met een vissenstaart. Zeepaardjes komen voor in de Griekse mythologie, maar de gereformeerden hebben natuurlijk niets met de zeegod Poseidon en zijn wagen die door paarden met een vissenstaart werd voortgetrokken. Hoe dan wel?

Het huidige Ens is afgeleid van het buurtschap Ens, op Schokland. Dit oude Ens leefde van de visserij. Op kerktorens in plaatsen waar de zee belangrijk is, prijkt vaak een vis of schip als windvaan. Het huidige Ens ligt in de Noordoostpolder, een landbouwgebied. Het paard, als symbool voor landarbeid staat vaak op de toren van dorpskerken in landbouwgebieden.

Het nieuwe creatieve Ens heeft dus een zeepaard. Een zeepaard past dus erg goed op een kerktoren in een vissersplaats als equivalent van het gewone paard als windvaan. In ons land komen zeepaarden als windvaan voor op

de kerken van Termunten, Makkum, Niezijl, Warffum en Winkel. Meer lezen? <https://www.emmeloord.info/ens-geref/>

Liefde is...

Zij heeft wat stukken Frans brood in een sjaaltje geknoopt. Hij heeft een tros druiven geplukt. Je ziet aan zijn gezicht dat hij er niet helemaal tevreden mee is dat ze een hand al bezitterig op zijn tros druiven heeft gelegd. Iedereen, die al wat langer een relatie heeft (gehad), kan van zijn gezicht lezen wat hij denkt. Als hij "nee" zegt over de druiven, dan kan hij het voor de rest ook wel vergeten. Als hij "ja" zegt, dan is er nog geen enkele garantie dat hij die aanlokkelijke lokken mag strelen. Erger nog, de kans bestaat dat hij zijn druiven kwijt is en naar een stukje brood kan fluiten. Wacht eens, we staan aan de lambrisering van de kapel van het Heilig Sacrament in de Sint-Pauluskerk. Alles draait daar om de wijn en

het brood, het bloed en het lichaam van Christus. Dat zal wel de echte betekenis van dit fragment zijn. Liefde, dus.

Engelen van de maand

Deze twee engelen zijn niet echt 'dienende engelen', want die staan enkel ten dienste van God. Deze twee dienen Maria, dus misschien heeft God ze afgevaardigd, dat kan.

De rechtse vind ik de mooiste, dat komt door zijn prachtige vleugels. Hij heeft de propere kleren van Maria bij in een professioneel ingepakt bundeltje. Het lijkt op een verpakking van jute doek. Voor de zekerheid heb ik het even opgezocht bij een jute-doek-bedrijf en ja hoor, de engel heeft zijn materiaal daar gekocht.

De engel draagt de bagage van Maria, omdat zij op dat moment al tot een bijzondere status verheven is: ze draagt Jezus in haar buik. De engel draagt ook een stok. Dat zal de wandelstok van Maria of van Jozef zijn, want die is mee op reis.

De engel links wijst de richting aan en zegt dat Maria en Jozef al zijn aangekomen. 'Kom', zegt hij, 'geef het pak of de stok aan mij, ik zal je helpen, dan gaat het sneller'. Het fragment komt uit het schilderij van Francken, de Visitatie van Maria, of Maria op bezoek bij haar nicht Elisabeth. Het is het tweede schilderij in de reeks van de 15 Mysteriën.

Quarantaine in de veertigdagentijd

Viroloog van Ranst en de VRT nieuwssite refereerden uitgebreid naar vroegere quarantainemaatregelen tegen epidemies. We werden herinnerd aan de oorsprong van het woord 'quarantaine': de Venetianen plaatsten voor het eerst schepen uit besmette gebieden voor 40 dagen in quarantaine. Om jullie wat op te beuren in deze tijden van coronavirus, zochten we wat informatie op over eerdere epidemies in Antwerpen.

Op 13 juli 1439 sprak de schout van Antwerpen een vonnis uit tegen de houdster van een badstoof (bordeel): "overmits dat veele haestelinge van der haestiger ziekte, in de stove, die de selve Katline houdt, in der nacht gestorven zyn, & dat zy daer en boven rechtevoert de stove ophielt & stoefde, verbiedende hoeren familien dats niemand & seyde

noch wt brachte, twelc emmers was om de gantze stad te punieren & in sterfte te brengen". Het stilzwijgen van de bordeelhoudster over de pest in haar huis had de stad kunnen ruïneren en ter dood brengen. Later kwam er een ordonnantie dat handelshuizen, waar de ziekte werd vastgesteld, moesten gesloten worden.

In het midden van 1678 breekt er te Antwerpen een epidemie uit, gekend als de 'Antwerpse ziekte'. Er was sprake van duizenden doden, onder wie grote aantallen kloosterlingen. Er stierven in 18 dagen niet minder dan 12 priesters jezuiten in het Professiehuis, 23 predikheren in hun klooster en een groot getal minderbroeders. Ook bisschop Aubertus van den Eede bezweek aan de ziekte. De symptomen van de ziekte zijn nergens beschreven. In de registers van de magistraat wordt

gesproken van "den tegenwoordigen overvloed van siecken in dese stadt, waer van noyt by memorie van menschen alhier is desgelycx gehoort noch gesien en is". De stad werd gedurende maanden gemeden door bezoekers die er niet thuis hoorden.

De mensen uit vroegere tijden wisten gewoon niet wat hen overkwam en hadden er geen verweermiddelen tegen. Een stad in quarantaine zetten en laten uitzweten was de enige remedie. Ondanks alle moderne medische vooruitgang, kennis en wereldwijd onderzoek, blijkt de quarantaine ook nu nog altijd het ultieme redmiddel. Ze waren niet dom, onze voorouders.

Zo, u bent weer helemaal mee. Wil u graag meer van deze leuke weetjes lezen en/of op de hoogte blijven van allerlei activiteiten in de Sint-Pauluskerk? Bezoek dan onze Facebook-pagina '**Sint-Pauluskerk Antwerpen**' of onze Instagram-

pagina '@**sintpauluskerkantwerpen**' en word onze vriend/volger! like us/volg ons! Dank u!

Uw FB/IG-ploeg (Armand Storck, Walter Geluyckens, Caroline De Wever)

DE HANDELINGEN IN GLAS

(onder voorbehoud)

Phoebus Foundation Antwerpen kocht vorig jaar twee olieverfschetsen die Abraham Van Diepenbeeck schilderde rond 1630. Ze dienden als model voor twee van de glasramen op het hoogkoor van de Sint-Pauluskerk, de predikherenkerk, te Antwerpen. Je kan de originele schetsen vanaf 15 mei gaan bekijken in die kerk, tijdens een unieke

tentoonstelling. Grote foto's tonen je hoe de glasramen in hun venster waren geplaatst. Het leven van de heilige Paulus, zoals we het kennen uit de Handelingen van de apostelen, vormde het iconografisch thema dat uitgedragen werd door de glasramen op het hoogkoor.

Schrijf alvast de openingsavond van donderdag 14 mei in je agenda, want dan komt kunsthistoricus Jan Van Damme ons alles vertellen wat hij weet over de glasramen van de Sint-Pauluskerk en dat is heel veel. De volledige details zal je tijdig kunnen lezen in dit krantje van mei en op de Facebookpagina van de kerk: "Sint-Pauluskerk Antwerpen".

Armand Storck

ERFGOEDNACHT 2020 IN DE SINT-PAULUSKERK

ANTWERPEN

(uitgesteld naar volgend jaar)

Erfgoeddag zou dit jaar zijn 20ste verjaardag vieren en speciaal voor deze feesteditie als thema 'De Nacht' dragen. Want de nacht betovert en staat synoniem voor verbeelding.

De Sint-Pauluskerk zou normaal alle erfgoedregisters opentrekken op zaterdag 25 april, van 18u tot 22u. Een thema als 'de nacht' kan je immers het beste 's avonds brengen, wanneer de schemering de contouren van de beelden onscherp maakt en de duisternis de geheimzinnige hoeken van het oude gebouw verhuult. Maar ja, we weten nu beter en alles wordt uitgesteld naar volgend jaar.

De Sint-Paulusvrienden zullen dat mysterieuze beklemtonen, met spannende verhalen, schaars verlicht door aloude flambeeuwen. Op 8 verschillende plaatsen in en onder de kerk kan je komen luisteren naar korte, donkere vertellingen. Wat gebeurde er met de ogen van Lucia Casta of de onderkaak van Walburga? Wat zie je in de crypte als ook de laatste flambeeuw uitdooft? (spoiler: niets!).

Een belleman wacht je op aan de ingang van de Veemarkt of de Nosestraat en vertelt je op welke plekken in en onder de kerk je kan gaan luisteren. Hij wijst je op het gratis karakter van het evenement, maar wanneer je terug buiten wandelt, onder de indruk van alle nachtelijke verhalen, dan mag je een kleinigheid in het offerblok aan de balie stoppen. De opbrengst van de avond gaat integraal naar de onmisbare armoedewerking van het Vincentiusgenootschap (zie het Sint-Pauluskrantje van maart 2020).

Armand Storck

SLOW ART DAY

Slow Art? It will 'blow your mind'

Deze titel nemen we graag over van de BBC. In deze tijden van smartphones, tablets en sociale media kijken nog maar weinig bezoekers ècht naar kunst. Ze nemen er graag een foto of selfie van, om later aan anderen te kunnen laten zien, maar naar het kunstwerk zelf kijken ze slechts 15 tot 30 seconden.

Daarom willen we onze bezoekers al voor het vierde jaar op rij de kans bieden om een kunstwerk wat dieper / beter / scherper te bekijken, al zal het dit digitaal zijn.

Dit jaar zetten we 'De Geseling' van Rubens in 'the picture'. We zijn erg blij dat het paneel terug is uit Venetië, na een half jaar afwezigheid.

Deze activiteit wordt verschoven naar het najaar. Ik verwijs jullie naar onze Facebook- en Instagrampagina's waar een podcast zal verschijnen over De Geseling, ingesproken door Wilfried Van den Brande.

Caroline De Wever

(onder voorbehoud)

&

obv

OPERA BALLET
VLAANDEREN

VENERABELKAPTEL SINT-PAULUS

concert in samenwerking met

Jong solisten ensemble

Opera & Ballet Vlaanderen

presenteren

Soave sia il vento

operamuziek uit o.a. :

PAGANINI

COSI FAN TUTTE

CARMEN

DON CARLOS

SEMELE

LES CONTES d'HOFFMANN

ON THE TOWN

Daniel Arnaldos
tenor

Justin Hopkins
bas

Raphaële Green
mezzo-sopraan

Annelies Van Gramberen
sopraan

ZONDAG 24 MEI 2020 | 16.00U |
SINT-PAULUSKERK ANTWERPEN

*Na het concert bent u welkom op de drink
in aanwezigheid van het jong solisten ensemble.*

Jef Smits
inleiding & piano

KAARTEN €25,-
info : els.maldoy@telenet.be

EUCARISTIEVIERING SINT-PAULUSKERK

zondag 10.30 u

PASTOOR BART PAEPEN

Onthaal, pastoraal gesprek, doop, huwelijk, uitvaart
secretariaat@sint-paulusparochie.be

PAROCHIESECRETARIAAT

secretariaat@sint-paulusparochie.be
03 231 33 21

KERKFABRIEK SINT-PAULUS

- Voorzitter Walter Vrinssen
03 231 31 48 of 0477 50 01 90 | kerkfabrieksintpaulus@skynet.be
- Directeur (Collectiebeheer en afspraken voor kerkgebouw, leveringen, technische ondersteuning) Caroline De Wever
0479 34 41 26 | carolinedewever@hotmail.com

CONCERTEN EN EVENEMENTEN

- Leo Van achter
0473 97 83 36 | leo.vanachter@skynet.be
- Wilfried Van den Brande: intendant
0477 57 25 31 | muziekinsintpaulus.be
- Nicolas De Troyer: organist-titularis
0486 41 25 82 | nicolasdetroyer@gmail.com

TOERISME EN RONDLEIDING

Sint-Paulusvrienden:

- sintpaulusvrienden@proximus.be
- Walter Geluyckens: 0494 44 82 53
- Leo Vereecken: 0486 57 52 35
- Joris Reymer: 0475 33 80 03

REDACTIE SINT-PAULUSKRANTJE

redactiespk@outlook.com

Ontwerp: E. Vandecauter

Redactie: C. De Wever, A. Storck, W. Geluyckens,
G. Meeussen, L. Van achter, E. Vandecauter

Beelden: A. Storck, Wikipedia, Erfgoeddag, Felixarchieff,
E. Vandecauter.

Teksten en afbeeldingen werden
opgenomen zoals door de auteurs
aan de redactie bezorgd.

**Sint-
Pauluskerk**

Sint-Paulusstraat 22
2000 Antwerpen
tel. 03 231 33 21
www.sint-paulusparochie.be